

Coördinatie in topsectoren vergt actieve overheid

AANBEVELINGEN

Coördinatie van publiek-privaat onderzoek verdient meer aandacht in het topsectorenbeleid. De overheid heeft een topsector-overstijgende verantwoordelijkheid om de diverse consortia actief te helpen en te stimuleren om passende coördinatieoplossingen te vinden die voortbouwen op lessen uit eerdere initiatieven en andere sectoren.

- **Ruimte voor maatwerk**
In het topsectorenbeleid moet ruimte zijn voor een sectorspecifieke benadering van coördinatie, omdat elke sector met andere problemen te maken heeft. Bied intermediaire organisaties ervarings-gebaseerde richtlijnen om passende oplossingen te vinden voor hun coördinatieproblemen.
- **Leervermogen**
Consortia van bedrijven en kennisinstellingen zouden niet telkens opnieuw het wiel moeten uitvinden. Maak daarom één partij verantwoordelijk voor de topsector-overstijgende taak om systematisch te leren over coördinatie van publiek-privaat onderzoek.
- **Voorspelbaarheid**
Bied een duidelijk toekomstperspectief aan de topsectoren zodat de TKI's het onderzoek effectief en duurzaam kunnen coördineren.
- **Publieke thema's**
De overheid moet haar rol als kennisvrager actiever spelen om maatschappelijke uitdagingen meer aandacht te laten krijgen in de topsectoren.

De overheid laat de Topconsortia voor Kennis en Innovatie (TKI's) onvoldoende profiteren van ervaringen met publiek-privaat onderzoek uit het verleden. Daardoor moeten de TKI's ieder het wiel opnieuw uitvinden. Uit het rapport *Coördinatie van publiek-privaat onderzoek: van variëteit naar maatwerk* blijkt dat TKI's gebaat zijn bij ervaringsgebaseerde richtlijnen.

Als onderdeel van het topsectorenbeleid zijn negentien topconsortia opgericht om strategisch onderzoek te coördineren. Het ministerie van Economische Zaken wil daarmee de samenwerking tussen onderzoekers en ondernemers bevorderen en bedrijven verleiden om meer te investeren in onderzoek. In sommige sectoren komt dit redelijk van de grond, maar over het algemeen zijn bedrijven terughoudend om substantieel bij te dragen aan de financiering van onderzoek binnen de TKI's.

Het Rathenau Instituut heeft een analyse gemaakt van coördinatie van publiek-privaat onderzoek door verschillende typen intermediaire organisaties. Omdat dit een relatief nieuw fenomeen is, was er tot nu toe nog weinig bekend over het functioneren en de effectiviteit van organisaties zoals de zogenaamde BSIK-consortia, nationale regieorganen en TKI's.

De analyse laat zien dat de coördinatievraagstukken per sector verschillen en dat het dus noodzakelijk is om een aanpak op maat te hanteren. Elke sector kampt met specifieke problemen, variërend van een gebrek aan vertrouwen of versnipperd onderzoek tot een kloof tussen publiek onderzoek en de kennisbehoefte van bedrijven.

De partijen moeten gezamenlijk een oplossing voor die problemen zoeken, en zouden daarbij kunnen leren van eerdere ervaringen – uit de eigen sector of uit andere sectoren. Tot nu toe is het leervermogen echter minimaal geweest. Het Rathenau Instituut doet vier aanbevelingen aan de overheid om dit leervermogen te versterken.

Het Rathenau Instituut bestudeert het wetenschapssysteem en de maatschappelijke gevolgen van nieuwe technologie en ondersteunt het maatschappelijk debat en de politieke oordeelsvorming hierover.

Van variëteit naar maatwerk

Sinds de jaren tachtig is het wetenschaps- en technologiebeleid meer gericht op de aansluiting van de Nederlandse kennisinfrastructuur op het bedrijfsleven. Wetenschappelijke kennis is extra waardevol als het een toepassing vindt in de maatschappij en bijdraagt aan welvaart en welzijn.

Bedrijven kunnen profiteren van wetenschappelijke kennis om innovatief en concurrerend te blijven in de wereldeconomie. Nieuwe veelbelovende onderzoeksgebieden zoals ICT, life sciences, nieuwe materialen en nanotechnologie vragen om interdisciplinaire samenwerking, ook met niet-academische partijen. De samenwerking tussen kennisinstellingen en bedrijven komt meestal niet vanzelf tot stand, bijvoorbeeld vanwege de uiteenlopende belangen van de betrokken partijen. Vooral voor het MKB is het spannend om niet alleen met mensen en materieel, maar ook met geld bij te dragen. Om die reden ondersteunt de overheid publiek-private samenwerking met speciale subsidies en regelingen.

Voor publiek-privaat onderzoek zijn in Nederland steeds tijdelijke structuren opgezet. In de jaren negentig zijn Technologische Topinstituten (TTI's) opgericht, gevolgd door nationale regieorganen zoals Netherlands Genomics Initiative (NGI) en BSIK- en FES-consortia in het begin van de 21^e eeuw. Sinds 2012 zijn er Topconsortia voor Kennis en Innovatie (TKI's). Als onderdeel van het topsectorenbeleid

moeten TKI's helpen om de private investeringen in onderzoek en innovatie te verhogen. Het doel is om de samenwerking tussen bedrijven, kennisinstellingen en overheid te versterken, en vraagsturing van onderzoek te stimuleren. Als nieuwe organisaties moeten TKI's veel afwegingen maken, zoals de verhouding tussen fundamenteel en toegepast onderzoek, de organisatiestructuur (formeel of informeel), de mate van inspraak, de openheid (open competitie of besloten netwerk) en de inhoudelijke thema's (focus of diversiteit). Gezien de grote verschillen tussen sectoren, is maatwerk vereist.

Het rapport *Coördinatie van publiek-privaat onderzoek* toont dat de aanpak van de organisaties niet altijd aansluit bij de coördinatieproblemen die in de sector spelen. Zo worden urgente problemen zoals inhoudelijke versnippering of beperkt onderling vertrouwen soms onvoldoende aangepakt.

Uit de analyse blijkt dat het leervermogen tot nu toe beperkt is geweest. Nieuwe consortia kunnen niet gemakkelijk profiteren van de rijke Nederlandse traditie met publiek-privaat onderzoek, omdat de relevante kennis en kunde niet systematisch worden verzameld en uitgewisseld. Door één partij verantwoordelijk te stellen voor de topsectoroverstijgende taak om systematisch te leren over coördinatie van publiek-privaat onderzoek, kan de overheid voorkomen dat ieder consortium zijn eigen wiel uitvindt.

CONCLUSIES

De coördinatie van publiek-privaat onderzoek is een relatief nieuw fenomeen waar nog weinig onderzoek naar is gedaan. Op basis van een tweejarig onderzoeksproject trekt het Rathenau Instituut de volgende conclusies:

- De coördinatie van publiek-privaat onderzoek vraagt om maatwerk, want elke sector kampt met specifieke coördinatieproblemen, variërend van een gebrek aan vertrouwen tussen bedrijven tot een gebrekkige aansluiting tussen kennisbehoefte van bedrijven en het wetenschappelijke onderzoek.
- De consortia kunnen niet altijd voortbouwen op ervaringen uit het verleden of ervaringen in andere sectoren. De overheid heeft het leervermogen op dat gebied niet systematisch en duurzaam georganiseerd. Momenteel is er geen partij verantwoordelijk om die kennis en ervaringen te verzamelen, te consolideren en te verspreiden.
- De wisselende overheidssteun heeft de coördinatie van publiek-privaat onderzoek bemoeilijkt. Er is vaak onduidelijkheid over vervolgfianciering, waardoor het voortbestaan van deze organisaties onzeker is. Dit kan onderzoekers en bedrijven belemmeren om te investeren in de onderlinge samenwerking.
- Het publieke belang van onderzoek kan ondergesneeuwd raken, doordat bedrijven een leidende rol hebben in de agendering, sturing en coördinatie van onderzoek in de TKI's. Bovendien vragen maatschappelijke uitdagingen zoals klimaatverandering, kwaliteit van de openbare ruimte en vergrijzing om een topsectordoorsnijdende aanpak.